

ВАЛЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ШЕФСЬКОЇ РОБОТИ ВНЗ МВС УКРАЇНИ ЯК ОДНА ІЗ УМОВ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСНОВ НАДІЙНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Д.М. Супрун

Розглянуті аспекти вдосконалення навчального процесу курсантів-психологів ВНЗ МВС України у контексті його впливу на становлення майбутнього офіцера міліції. Аналізується внесок наукової школи академіка НАПН України В.М. Синьова у дослідження зазначених питань.

Ключові слова: валеологія, педагогіка, виховання, поведінка, суспільство.

Рассмотрены аспекты совершенствования учебного процесса курсантов-психологов вузов МВД Украины в контексте его влияния на становление будущего офицера милиции. Анализируется вклад научной школы академика НАПН Украины В.Н. Синева в исследование данных вопросов.

Ключевые слова: валеология, педагогика, воспитание, поведение, общество.

The questions of the improving the educational process with the cadets of the psychological direction in the higher educational establishments of the ministry of internal affairs of Ukraine in the context of its influence on the future militia officer's formation. The achievements of the scientific school headed by the present member of the academy of the pedagogical sciences V. Syniov into the investigation of the given question are analyzed

Keywords: pedagogics, bringing up, deviant behaviour, society.

Вивчення валеологічних засад підготовки фахівців правоохоронної системи зумовив нас розглянути історію вивчення зазначеної проблеми в практиці роботи Академії управління МВС та інших закладів освіти силових структур. Насамперед нами розглядається досвід роботи психологічного факультету Київського національного університету внутрішніх справ із налагодження системи шефської роботи у спеціальних закладах освіти протягом 1994 – 2010 рр. Зазначений напрямок діяльності факультету визначається як важлива умова формування гуманістичних основ особистості майбутнього офіцера міліції. Окрім того, на наш погляд, подібна діяльність факультету формує важливі елементи психологічної надійності працівника правоохоронної системи.

У руслі загальнодержавної проблеми демократизації системи органів внутрішніх справ виникла нагальна потреба в її якісно новому забезпеченні. Особлива роль при цьому повинна відводитись підготовці практичних психологів для органів внутрішніх справ. Формування особистості психолога – процес складний і довготривалий. Він вимагає створення чіткої системи

безперервної освіти психологічних кадрів, що складається із трьох основних етапів: довузівського, вузівського та післявузівського. Оскільки підготовка психологів для системи органів внутрішніх справ справа принципово нова, то ще досить рано говорити про організацію довузівської та післявузівської підготовки фахівців, зазначимо тільки те, що на наш погляд, підбір абітурієнтів в першу чергу необхідно здійснювати із числа практичних працівників, які виявили схильність до роботи у правоохоронній сфері.

Серед великого блоку психолого-педагогічних дисциплін психологічного факультету КНУВС одне з чільних місць займають педагогіка, вікова та педагогічна психологія. На думку основоположників факультету академіка НАПН України В.М. Сильова і професора О.П. Северова, такий підхід до цих курсів обумовлений необхідністю озброїти курсантів знаннями про динаміку розвитку психіки людини з раннього дитинства до глибокої старості, бо, на жаль, палітра громадян, що входять у сферу професійних інтересів працівників ОВС представлена практично всіма віковими групами. Окрім того, педагогічна психологія поряд із педагогікою повинна сформувати психолого-педагогічне мислення психолога, під яким ми розуміємо особливості професійного мислення, що обумовлені характером його педагогічної діяльності. Дійсно, курсант повинен чітко усвідомити, що не можна “безпосередньо” розвивати людину. Її розвиток є не що інше, як особлива лінія виникнення нових якостей, нових здібностей. Психолог повинен знати, які саме новоутворення бажані (це – завдання формування) і в яких діяльностях ці новоутворення виникають закономірно (це – засоби формування).

Приступаючи до вивчення вищевказаних навчальних дисциплін, ми, в першу чергу, ставили перед собою завдання сформувати культуру наукового мислення. З цією метою професор Супрун М.О., разом із завідуючою лабораторією тифлопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України Л.С. Вавіною, розробили цикл лекційних та практичних занять із теми: “Організація та методика проведення наукового психолого-педагогічного дослідження”.

Дефектологічний, а згодом і інші аспекти підготовки фахівця-психолога наштовхнули педагогів на думку розглянути організаційно-дидактичні проблеми вдосконалення позааудиторної роботи. Результати багатьох досліджень, зокрема дослідження Є.Г. Костяшкіна, підтверджують, що позааудиторну дидактичну роботу необхідно розглядати в двох площинах: посилення взаємозв'язку навчальної та позааудиторної програмно-освітньої роботи і систематизації позааудиторної, позапрограмної освітньої роботи.

У межах реалізації взаємозв'язку навчальної та позааудиторної програмно-освітньої роботи викладачі факультету дотримувались таких її видів: додаткові, але тісно пов'язані з навчальною програмою заняття; програмні екскурсії; система позааудиторних форм перевірки знань та консультативна робота; додаткові заняття з невідстаючими; самопідготовка.

Систематизація позааудиторної позапрограмної освітньої роботи здійснювалась ними, в першу чергу, через організацію роботи різноманітних гуртків слухачів факультету. Наведемо окремі приклади цих видів робіт. Оскільки в колективі сформувалася ціла група вчених-дефектологів (В.М. Синьов, О.П. Северов, Д.О. Ніколенко та ін.), то звичайно, що курсанти розпочали свою позааудиторну роботу при їх допомозі із установ для дітей з особливими потребами. Так, склались давні творчі зв'язки з педагогічним колективом Дарницького дитячого будинку-інтернату, а також із допоміжною школою-інтернат №10 м. Києва. Серед широкого спектру напрямів шефської роботи пріоритетним наші колеги обрали валеологічну роботу із учнями. Метою спортивно-оздоровчої роботи було визначено формування позитивної мотивації до здорового способу життя як вихованців інтернату так і самих правоохоронців. Саме тому проведення бесід про шкідливість паління, алкоголізму та наркоманії мали невимушений характер і підкріплювався прикладами із повсякденного життя їх ровесників. Систематичне проведення спортивних свят та змагань теж ставили перед собою мету залучити і дітей і майбутніх офіцерів до налагодження системи у дотриманні здорового стилю життя. Курсанти мали змогу протягом навчання зустрічатись із педагогами і вихованцями цих закладів, провести серію суботників із благоустрою території установи, організувати спільно із дітьми концерт до свята Великодня та провести цілу низку інших заходів, що мали значний виховний ефект як для учнів так і для курсантів. Наприклад, проведення курсантами третього курсу місячника правових знань в школі-інтернат №10 запам'яталося всьому колективу школи перш за все тим, що майбутні психологи прагнули досить доступно розповісти дітям з особливостями розумового розвитку про головні ознаки правоохоронної системи держави. Неформальне спілкування з дітьми цієї та ряду інших спеціальних шкіл сприяє виробленню у майбутніх психологів погляду на себе "з боку", що є однією із умов вираженого ставлення до свого професійного майбутнього. Окрім того, колектив психологічного факультету спільно із офіцерами факультету внутрішніх військ організували для зазначеної школи підписку цілої низки періодичних видань: "Іменем закону", "Міліція України", "Кримінальна хроніка" та інші. На думку педагогів школи, цей захід сприяв суттєвій активізації правового виховання серед учнівського колективу.

Дізнавшись про те, що в Дарницькому районі працює школа "Життя" для аутичних дітей – єдиний заклад даного типу в СНД, організований мамою хворої дитини, педагогом В.М. Щибрик, були зразу ж встановлені з цим колективом шефські зв'язки. З великим інтересом курсанти факультету зустрічали в себе директора школи "Життя" М.В. Щибрик, старших наукових співробітників Інституту спеціальної педагогіки АПН України Е.А. Ютрину та В.В. Кобильченка, які розповіли про роботу свого навчального закладу, прокоментували ряд відеофільмів, присвячених проблемам аутизму в Англії (з досвідом дефектологів цієї країни Е.А. Ютріна знайомилась безпосередньо

під час наукового відрядження до неї), висвітлили теоретичні проблеми цього психологічного явища, яке практично ще не досліджено. Особливо сильне враження справила на курсантів зустріч із науковим співробітником лабораторії тифлопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України А.Ю. Максименком, який, втративши в ранньому віці зір, здобув фах психолога і двадцять років плідно працював в тифлопедагогіці.

Оскільки навчальні заклади МВС України є закритими, то педагоги ставили перед собою завдання виробити у курсантів наукові підходи до організації їх самопідготовки.

Спираючись на практичний досвід наших колег І.Д. Звереві та Л.Г. Коваль, курсанти складали алгоритми з конкретних тем або зі всієї навчальної дисципліни, виконання яких пов'язане з вивченням додаткової літератури, з критичним аналізом періодики, роботу з конспектом лекцій. Виділені блоки концентрують провідні педагогічні ідеї, поняття, положення, процес розвитку психолого-педагогічної науки, методика наукового дослідження, зміст яких повинен бути самостійно засвоєний майбутніми нашими колегами в різноманітних формах активного навчання.

Результатом ефективної діяльності курсантів в науковому об'єднанні стало те, що випускник психологічного факультету С.В. Кушнар'ов захистив кандидатську дисертацію із соціальної педагогіки, а Н.М. Перепечина плідно розробляє питання корекційної педагогіки та психології в межах свого магістерського дослідження.

Планом діяльності наукового колективу курсантів передбачається розробка цілого ряду питань, пов'язаних із психолого-педагогічними аспектами діяльності дитячих приймальників-розподільників ОВС, пенітенціарних установ, досвід роботи яких зараз нами інтенсивно вивчається.

У контексті нашого дослідження, нам здається буде доречним привести висловлювання із роботи наших колег із НАПН України В.М. Володька і М.М. Солдатенка, яка мала широкий резонанс серед педагогів нашого закладу. Завдання вищої школи "...не вчити студента, а навчати його вчитись, враховуючи особистість, індивідуальність. Викладач повинен не радити, що, як і коли робити, а показати альтернативу вибору, як її знайти, навчати самому процесу пошуку. Студент, в свою чергу, спираючись на знання та особистий досвід, вибирає і планує свої дії у навчанні. А це докорінно змінює самі стосунки "студент-викладач", їхні завдання та функції" [2, с. 94].

На наш погляд, формування професійної готовності майбутнього офіцера буде ще вищою, коли ще на етапі навчання в школі він буде мати змогу отримати про свою професію певні уявлення. На підтвердження цього свідчить досвід роботи нашого ВНЗ у питаннях налагодження роботи класів з правоохоронною спрямованістю при масових загальноосвітніх школах. Наприклад, на базі середньої школи №305 та ряду інших шкіл було відкрито

значені класи. До викладання в них залучалися провідні фахівці тодішнього КІВС, а також практичні працівники ОВС.

Головною формою викладання матеріалу у цих класах була бесіда, оскільки варіанти навчального процесу ВНЗ (лекція, семінар, практичне заняття та ін.) у цьому випадку недоцільні.

Враховуючи вікові особливості учнів, педагоги перш за все ставили перед собою мету викликати у молоді інтерес та повагу до діяльності правоохоронних органів.

Основними завдання класів з правоохоронною спрямованістю були визначені: розвиток інтересу до правоохоронної діяльності; надання допомоги вихованцеві у вивченні та оцінці власних біопсихічних властивостей та моральних якостей з точки зору вимог майбутньої професії; формування відповідних комунікативних, організаторських, дидактичних та ін. якостей, необхідних працівникові правоохоронних органів; формування уміння орієнтуватися у різноманітних навчальних психолого-педагогічних ситуаціях і знаходити альтернативні шляхи їх вирішення; зміцнення мотивації в необхідності вибору активного суспільного життя, подолання стереотипів поведінки, потяг до нового; залучення до початкової пропагандистської та педагогічної роботи за місцем навчання та проживання учнів тощо [2].

Для реалізації цих завдань педагогами Інституту було розроблено психолого-педагогічну програму “Професійна орієнтація учнів класів з правоохоронною спрямованістю”. До неї були включені такі основні навчальні дисципліни: “Основи загальної психології та педагогіки”, “Основи юридичної психології”, “Логіка” та ціла низка юридичних предметів.

Оптимальним, на наш погляд, варіантом організації навчання майбутніх правоохоронців (чи, навіть просто правослухняних громадян України) має бути поряд із бесідою дискусія. Аналізуючи перші кроки роботи таких класів, ми дійшли до висновку, що саме вмiла, з педагогічної точки зору дискусія сприяє розвитку інтересу до знань, відточенню логіки і доказовості суджень, що становлять першооснову професійного становлення майбутнього юриста чи психолога системи ОВС.

Окрім того, педагоги Інституту мають позитивний досвід із проведення занять із учнями цих класів у формі навчальних екскурсій до закладів освіти МВС України.

З метою налагодження тісної співпраці із курсантами, педагоги практикували залучення учнів до проведення спільних заходів, як в інституті так і у підшефних школах для дітей з особливими потребами. Подібна практика організації занять із майбутніми курсантами та студентами сприяє, на нашу думку, утворенню доброзичливої атмосфери як у шкільних колективах так і серед абітурієнтів. Розширення кола уявлень про людей з особливими потребами у психічному та фізичному розвитку дає можливість майбутньому фахівцеві-людинознавцю критично оцінити власний внутрішній потенціал, з точки зору готовності служити у ОВС.

Досвід факультету із організації творчих та науково-практичних контактів із різноманітними спеціальними закладами освіти був широко висвітлений у цілій низці публікацій викладачів та курсантів факультету у таких виданнях як: "Іменем закону", "Закон та обов'язок", "Дефектологія", "Проблеми освіти", "Нові технології навчання", "Соціальна політика та соціальна робота", "Світло" та ін.

Враховуючи те, що майбутня професійна діяльність психологів ОВС характеризується значним рівнем відповідальності та безпеки, колектив психологічного факультету Київського національного університету внутрішніх справ вже протягом десяти років прагне всіляко залучати своїх вихованців до різноманітних видів діяльності у спеціалізованих закладах освіти для дітей-сиріт з особливими потребами. Подібна практика, як свідчить досвід, має вагомий теоретико-практичний потенціал, оскільки сприяє формуванню знань про природу того чи іншого явища, а також вдосконалює гуманістичну основу людської особистості майбутнього офіцера-правоохоронця.

Література:

1. Абрамян В.Ц. Театральна педагогіка. – К.: Лібра, 1996. – 326 с.
2. Володько В.М., Солдатенков М.М. Індивідуалізація навчання студентів // Педагогіка і психологія. 1994. – № 3. – С. 94–98.
3. Легша С.М., Супрун М.О. Правове виховання курсантів вищих навчальних закладів МВС України: сутність, функції та механізм: монографія. – К.: МП "Леся", 2005. – 236 с.
4. Кобильченко В.В., Супрун М.О. Милосердя // Світло, 1997. – №3. – С. 49–50.

УДК 376. 433 (091) (477) "19/20"

Рецензент
Кобильченко В.В.
кандидат педагогічних наук

ПІДГОТОВКА ПЕРСОНАЛУ ДЛЯ ДОПОМІЖНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ (кінець ХІХ- початок ХХ ст.)

М.О. Супрун

Дослідження присвячене цілісному історико-педагогічному аналізу процесу розвитку корекційного навчання дітей з обмеженими розумовими можливостями в Україні (кінець ХІХ- початок ХХ ст.). Проаналізовано основні особливості цього процесу на різних етапах суспільного розвитку країни.